

Asiantuntijalausunto Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle

VNS 2/2026 Valtioneuvoston ajankohtaisselonteko ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksesta

Teija Tiilikainen

johtaja

Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus

Yleistä

Uusi selonteko täydentää valtioneuvoston eduskunnalle vuonna 2024 antamaa selontekoa sekä Suomen turvallisuuspoliittista uhkaympäristöä että maan keskeisiä turvallisuuspoliittisia linjauksia koskien. Muutokset painottuvat Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainaa kohtaan ja sen muuhun Eurooppaan kohdistamiin vihamielisiin toimiin sekä transatlanttisessa suhteessa tapahtuneisiin viimeaikaisiin muutoksiin. Suomen keskeisissä ulko- ja turvallisuuspoliittisissa linjauksissa korostuvat näiden muutosten johdosta erityisesti **eurooppalaisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön vahvistamisen tarve sekä tarve lähestyä transatlanttista suhdetta Suomen omista arvoista ja intresseistä käsin**. Venäjää tarkastellaan selonteossa koko Euroopan osalta entistäkin vihamielisempänä toimijana, jonka Eurooppaan kohdistuneet hybridiuhkatoimet ovat kiihtyneet ja laaja-alaistuneet maan Ukrainaan kohdistamien avointen sotatoimien rinnalla.

Ajankohtaisselonteossa ei päivitetä laajemman suurvaltadynamiikan, eli Venäjän, Kiinan ja Yhdysvaltojen keskinäissuhteiden viime vuosien kehityksen vaikutusta globaaliin valtatasapainoon ja kansainvälisen järjestyksen sääntöihin ja periaatteisiin. On selvää, että tämä dynamiikka on vienyt kansainvälistä järjestystä monessa suhteessa Euroopan kannalta epäedulliseen suuntaan.

Huomiot Suomen turvallisuuspoliittisen ympäristön muutoksesta

Ajankohtaisselonteko tarjoaa päivitetyn kuvan erityisesti Venäjän asemaan ja tavoitteenasetteluun liittyen. Sen huomiot Venäjän laaja-alaisesta tavoitteenasettelusta Euroopan turvallisuusjärjestyksen muuttamiseksi ja Ukrainan sodan roolista tässä asetelmassa ovat perusteltuja. Selonteossa arvioidaan Ukrainan rauhanehtojes merkitystä Euroopan kokonaisturvallisuuden kannalta hyvin ja selkeästi. Vähemmälle huomiolle

puolestaan jää **Ukrainan EU-jäsenyyden merkitys Venäjän strategisten intressien kannalta sekä jäsenyyden unionin turvallisuus- ja puolustuspoliittiselle toimintakyvylle tuottamat vaatimukset**. Samoin Kiinan vahvistunut tuki Venäjän sotapolitiikalle olisi ansainnut tulla vahvemmin huomioiduksi samoin kuin Kiinan tavoitteenasettelu Euroopan turvallisuuspoliittisen järjestelmän suhteen. Kiinan politiikka globaalin johtajuuden saavuttamiseksi käsittää systemaattisten riippuvuuksien rakentamista samoin kuin Kiinan asemaa tukevan politiikan ja narratiivin luomista tarvittaessa pakottavin välinein. Globaalia suurvalta-asetelmaa koskeva päivitys olisi tuonut selonteeseen välineitä erityisesti Venäjän Eurooppaa koskevan politiikan reunaehtojen hahmottamiselle.

Selonteon transatlanttista suhdetta koskeva päivitys huomioi Yhdysvaltojen muuttuneiden prioriteettien merkityksen Euroopan turvallisuudelle ja Suomelle. Yhdysvaltojen politiikan epävakaous, transaktionaalisuus ja sen sisältämät sisäiset ristiriitaisuudet (kovan poliittisen retoriikan yhdistyminen toimivaan käytännön tason yhteistyöhön) kuvataan selonteossa hyvin. Myös Suomen muuttuneeseen tilanteeseen laatimat politiikkalinjat ovat perustellut. Suomen määritellään rakentavan USA-politiikkaansa omista intresseistään ja arvoistaan käsin, minkä lisäksi Suomi panostaa selkeästi vielä aiempaakin enemmän niin EU:n puolustusyhteistyöhön kuin kahdenvälisissä tai muissa pienryhmissä tapahtuvaan puolustusyhteistyöhön.

Suomi on muiden eurooppalaisten valtioiden tavoin riippuvainen Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikan suuntaviivoista sekä globaalilla että alueellisella tasolla. Tämän vuoksi Yhdysvaltojen sitouttamista Euroopan turvallisuuteen ja kahdenvälisen yhtä hyvin kuin laajemman eurooppalaisen yhteistyön tukemista Yhdysvaltojen kanssa voi pitää Suomen keskeisenä intressinä. Tämä tulee ajankohtaiselonteossa selkeästi esille samoin kuin se, että USA-suhteen rinnalle on syytä luoda uskottavia ja toimivia puolustuspoliittisia sitoumuksia ja kumppanuuksia. Suomi ei voi yksin ratkaista tällaisten eurooppalaisempien järjestelmien (kuten nk. eurooppalaisempi NATO) toteutumista, mutta se voi omalla varautumisellaan ja monipuolisella yhteistyöllään tukea nopeidenkin muutosten toteutumista, mikäli siihen tulisi tarve. Selonteossa vahvasti esille **nousevan 'eurooppalaisemman NATO:n' yksityiskohtia** olisi hyvä pohtia huomattavasti konkreettisemmin sopivissa yhteyksissä selonteon täytäntöönpanoon liittyen.

Hybridiuhat muuttuneessa turvallisuuspoliittisessa ympäristössä

Hybridiuhat ovat keskeinen osa Venäjän mutta myös Kiinan laaja-alaista lännen vastaista politiikkaa. Ne eivät muodosta erillistä osaa niiden poliittisesta välineistöstä, vaan integroidun osan toimista, jossa sotilaallisten ja ei-sotilaallisten toimien yhteiskäytöstä haetaan

maksimaalista tehoa lännen kokonaisvaltaiseksi heikentämiseksi. Tämän kokonaisvaltaisen välineistön menestyksekkään käytön huomioiminen olisi tuonut ajankohtaiselontekoon hyödyllisen lisän Suomen turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutosta kartoitettaessa. **Pitkälti onnistuneen hybridiuhkapoliittikkansa ansiosta Venäjä ja Kiina ovat vahvistaneet globaalia rooliaan ja ottaneet keskeisen aseman myös eurooppalaisen turvallisuusympäristön ohjaajina.** Turvallisuustilanteen epävarmuus, haavoittuvuuksien hyödyntäminen ja erilaiset siviiliyhteiskuntiin kohdistetut uhat ja sabotaasit pitävät eurooppalaisia valtiojohtoja varpaillaan ja edellyttävät uudenlaisia tiedustelu- ja seurantamenetelmiä tilannetietoisuuden varmistamiseksi samoin kuin kansalaisten yhteiskunnallisen luottamuksen ylläpitämiseksi.

Autoritääriset valtiot ovat virittäneet varsin onnistuneen politiikan **lännen globaalin johtoaseman nujertamiseksi ja samalla niiden hybridiuhkaoperaatiot toimivat läntisten maiden haavoittuvuuksien paikantamiseksi ja testaamiseksi mahdollisen laaja-alaisemman konfliktitilanteen varalle.** Tämä asetelma edellyttää läntisiltä valtioilta sekä EU:lta ja NATO:lta uudenlaista strategista asemoitumista ja uudenlaisia toimia hybridiuhkien kokonaisvaltaisten vaikutusten minimoimiseksi. Tilanne edellyttää erityisesti vahvempaa strategista suunnittelukapasiteettia, jonka avulla lännen kannalta epäedulliseksi kääntynyt globaali kilpailutilanne voidaan tasapainottaa. Globaalin valtatasapainon muutos nojaa osaltaan konkreettisia valtaresursseja kuten taloudellista ja teknologista kilpailukykyä sekä sotilaallista kapasiteettiä ja poliittista vaikutusvaltaa koskeviin parametreihin. Näiden rinnalle autoritääriset valtiot ovat luoneet lännen arvovaltaa, ja yhtenäisyyttä sekä läntisiä arvoja tehokkaasti heikentävän politiikan. **Lännen heikkouksia systemaattisesti ja suunnitelmallisesti hyväksikäyttämällä ne ovat onnistuneet myös vahvistamaan mielikuvaa hajanaisesta ja heikentyneestä lännestä. Tämä mielikuva on omiaan tukemaan kansalaismielipiteen kehittymistä enemmän autoritääristä järjestelmään sekä Venäjän ja Kiinan globaalia johtoasemaa tukevaan suuntaan myös lännen sisällä.**

Hybridiuhkien torjumiseksi tarvitaan monenlaisia välineitä, mutta liian usein hybridiuhkien **globaalit vaikutukset ja niiden torjumiseksi tarvittava strategisen tason välineistö** jää yksityiskohtaisten resilienssitoimien varjoon.